

DINAMIKA MEDETNIČNIH ODNOSOV V SLOVENSKI ISTRI:
AVTOHTONI VERSUS PRISELJENI

Mateja SEDMAK

Univerza na Primorskem, Znanstveno-taziskovalno središče Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijska 1
e-mail: mateja.sedmak@zts-kp.si

IZVLEČEK

Prispevek obravnava enega ključnih fenomenov multikulturalnih oz. multietničnih območij – medetnične odnose. Narava in dinamika medetničnih odnosov je prikazana na primeru obmejnega in večkulturnega območja slovenske Istre, pri tem pa je posebna pozornost posvečena razlikam, ki izvirajo in avtohtonega oz. priseljeniškega statusa obravnavanih etnij v stiku. Medetnični odnosi so prikazani kot posebna oblika insider-outsider relacij. Analiza medetničnih odnosov temelji na rezultatih dveh empiričnih raziskav, ki sta bili izvedeni med letoma 2002-2003 na reprezentativnem vzorcu polnoletne populacije in srednješolcev iz slovenske Istre. Pri tem se je med drugim ugotavljal tudi medgeneracijski transfer stališč, ki se nanašajo na medetnične odnose oziroma medgeneracijske razlike.

Ključne besede: medetnični odnosi, etničnost, večkulturnost, avtohtonost, priseljenci, meje, obmejnost, Slovenija, slovenska Istra

DINAMICA DEI RAPPORTI INTERETNICI NELL'ISTRIA SLOVENA:
AUTOCTONI CONTRO IMMIGRATI

SINTESI

Il contributo prende in esame uno dei fenomeni fondamentali delle aree multiculturali o plurietiche, quello dei rapporti interetnici. La loro natura e dinamica sono illustrati attraverso il caso della regione frontiera e multiculturale dell'Istria slovena; particolare attenzione è stata data alle differenze originate dallo status di autoctonia o di immigrazione delle etnie a contatto. I rapporti interetnici sono illustrati come una forma particolare di relazioni insider/outsider. L'analisi è basata su due ricerche empiriche, realizzate tra il 2003 ed il 2004 su un campione rappresentativo di popolazione adulta e di studenti di scuola media dell'Istria slovena. Si è constatato pure un transfer intergenerazionale di opinioni riguardanti i rapporti interetnici, o meglio le differenze intergenerazionali.

Parole chiave: rapporti interetnici, etnicità, multiculturalità, autoctonia, immigrati, confini, status frontaliero, Slovenia, Istria slovena

UVOD

Skladno s teorijo teritorialne etnične koncentracije/ razpršenosti v sodobni Evropi prevladujejo tri območja, v okviru katerih prevladuje višja stopnja etnične in jezikovne heterogenosti oz. večkulturnosti, in sicer: obmejna območja, pretežno industrializirana in urbanizirana območja oz. nacionalne entitete, ki privlačijo imigrantsko populacijo in večnacionalne države (Susič, 1977). V Sloveniji se med omenjena območja uvršča predvsem t. i. območja v stiku oz. obmejna območja, kot sta območji slovenske Istre in Prekmurja, območja, ki so bila v preteklosti privlačna predvsem za delavske imigrante iz območij nekdanje Jugoslavije (npr. Jesenice, Trbovlje, Velenje) in urbanizirana ter ekonomsko visoko razvita območja, ki so privlačna za širši krog priseljencev (npr. Ljubljana).

Z etničnega vidika uvrščamo Slovenijo v narodno relativno homogena območja. Zadnji popis prebivalstva leta 2002 tako beleži 1.631.363 (83,1%) Slovencev/k in le 144.208 (7,3%) pripadnikov drugih etničnih skupin. Pri tem je potrebno upoštevati tudi število neopredeljenih in tistih, ki so se opredelili regionalno (188.465 ali 9,6%).

V Sloveniji je status avtohtone manjšine priznan italijanski in madžarski skupnosti. Iz tega naslova so manjšinama zagotovljene normativne obče in specifične pravice na državni in lokalnih ravneh, ki se nanašajo na vprašanja javne rabe jezika in dvojezičnosti, kulturne dejavnosti, (dvojezičnega) izobraževanja, političnega zastopstva in organiziranja ter drugo. Ostale neslovenske etnične skupine pa predstavljajo pretežno narodi nekdanje Jugoslavije, ki so v Slovenijo emigrirali predvsem zaradi ekonomskih razlogov, še posebno množično v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja. Se pa skladno z velikimi družbenopolitičnimi spremembami zadnjih let (dezintegracija Jugoslavije, osamosvojitve Slovenije, vstop Slovenije v EU) in občimi globalizacijskimi trendi pričakuje, da se bo v prihodnjih letih etnična struktura države še dodatno pluralizirala.

V pričujočem prispevku se bomo v nadaljni razpravi osredotočili na enega ključnih fenomenov multikulturnih oz. multietničnih območij, tj. na medetnične odnose. Narava in dinamika medetničnih odnosov bo prikazana na primeru slovenske Istre, pri tem pa bo posebna pozornost posvečena predvsem razlikam, ki izvirajo in avtohtonega oz. priseljeniškega statusa obravnavanih etnij v stiku. Dodatno se bo ugotavljalo, ali so si stališča in odnos mladih (srednješolcev) in odraslih iz slovenske

Istre do (drugih) etničnih skupin sorodna oz. različna. Povedano drugače, ugotavljalo se bo ali smo v primeru slovenske Istre priča medgeneracijskemu transferju vrednot, ki se nanašajo na etnična vprašanja in medetnične odnose, ali morda medgeneracijski diskontinuiteti.

Prikaz in analiza medetničnih odnosov bo temeljila na rezultatih dveh empiričnih raziskav, izvedenih na območju slovenske Istre med letoma 2002–2003. Raziskavi sta bili z vsebinskega vidika zasnovani širše, saj sta obravnavali vprašanja etnične heterogamije, medetničnih odnosov, etnične in multikulturne identitete prostora, jezikovne fenomene idr., za namen pričujočega članka pa bo obravnavan zgolj tisti del rezultatov, ki se neposredno navezuje na obravnavano temo.

V nadaljevanju bodo tako predstavljeni rezultati:

raziskave "*Identiteta slovenske Istre*" (Sedmak et. al., 2002), ki je bila izvedena v okviru širše zastavljenega projekta z naslovom "*Narodna in kulturna identiteta na območju slovensko-italijanskega kulturnega stika v procesih evropske integracije*";¹ v okviru raziskave je bilo izvedeno anketiranje na reprezentativnem vzorcu 458 polnoletnih prebivalcev slovenske Istre in raziskave "*Identiteta slovenske Istre – mladi*" (Sedmak, 2003a; 2003b),² izvedene leta 2002 na reprezentativnem vzorcu srednješolske populacije (N= 313) iz obravnavanega območja. Raziskava je vključevala tako izvedbo kvantitativne (anketiranje) kot kvalitativne (intervjuji) raziskave; za namen pričujočega prispevka in zaradi primerljivosti z raziskavo, izvedeno med odraslo populacijo, pa bodo predstavljeni predvsem rezultati ankete.

MEDETNIČNI ODNOSI KOT OBLIKA INSIDER – OUTSIDER ODNOSA

Medetnični odnosi predstavljajo posebno obliko *insider-outsider odnosa*,³ ki temelji na dihotomiji pripadnik-nepripadnik, na delitvi na nas in njih ter na videnju drugega kot drugačnega, tujega, nam nelastnega, kot *outsiderja*. Vsaka etnična skupina v stiku se hkrati nahaja v poziciji, ko se pripadniki skupine v odnosu do pripadnikov drugih skupin dojemajo kot *insiderji*, istočasno pa so z vidika drugih etnij v stiku videni kot *outsiderji*. Za ta odnos pa se kot ključna kaže neena-komerna porazdelitev družbene moči.

Z vidika etnične stratifikacije pripada avtohtonim etničnim skupinam v primerjavi s priseljenjskimi skupnostmi ponavadi, ne pa nujno, večja družbena moč. Kot ključen in relevanten se tako izkaže položaj in gledišče avtohtone skupnosti, ki postane orientacijska točka, na

1 Raziskavo, ki se je izvajala med letoma 2001–2003, je financiralo Ministrstvo za kulturo RS in Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS.

2 Raziskavo sta financirala Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport RS in Mestna občina Koper.

3 Termina *insider* in *outsider* opredeljujeta pripadnika oz. nepripadnika dani (etnični) skupini. Vendar zgolj element nepripadnosti ne označi dovolj dobro kompleksne narave *outsiderstva*, kot jo ponuja angleški pojem. Biti *outsider* tako vključuje različne pomene: biti nepripadnik, biti nesposoben razumeti življenjski svet in rutino vsakdanjega življenja *insiderja*, imeti nižjo socialno moč; na *outsiderstvo* se a priori navezujejo negativne konotacije in biti *outsider* pomeni v skladu s Schutzevim pojmovanjem (1987) tudi biti *tujec*.

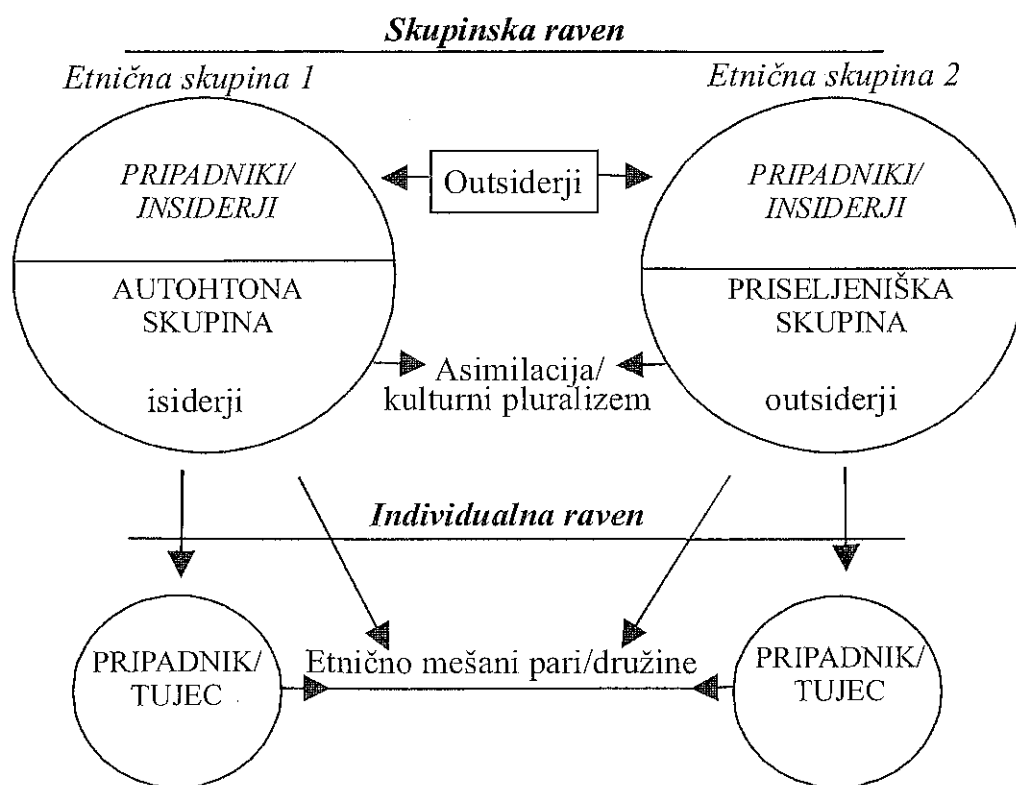
osnovi katere se določa *outsiderje*. Kot *outsiderji* v plurietnični družbi so tako označeni pripadniki priseljenskih skupnosti oz. pripadniki skupin z nizko družbeno močjo. Na spremenljivo naravo opredelivne *outsiderja* pa opozorita tudi Bregerjeva in Hillova (1998), ko izpostavita, da dejstvo, kdo je *outsider*, variira glede na subjekt, ki definira; subjekti, ki so v proces označevanja oz. definiranja vključeni, pa se razlikujejo tako glede na družbeni razred, spol, generacijsko pripadnost kot glede na narodnost, raso in religioznost.

Insidersko-outsiderskim odnosom se v empirični študiji, izvedeni na območju Winston Parve (Velika Britanija), posvetita Elias in Scotson (1994). Kot ključne elemente teh odnosov avtorja izpostavita stopnjo etabriranosti, kohezivnosti skupin v stiku in stopnjo kolektivne identifikacije (ki se izrazijo v neenakem razmerju družbene moči med soočenimi skupinami). Moč in superiornost (etnične) skupine v odnosu do drugih skupin v stiku namreč temelji prav na visoki stopnji notranje povezanosti in socialne kontrole, ki jo skupina goji v odnosu do svojih članov.

Etnična skupina z višjo pripadajočo družbeno močjo goji v odnosu do ostalih (etničnih) skupin odnose segregacije, stigmatizacije in izključevanja, ob istočasni interni kontroli nad stiki pripadnikov z nepripadniki. Študija Eliaša in Scotsona nazorno prikazuje, da lahko tudi

številčno manjšinska avtohtona skupina, če je le bolje organizirana in notranje povezana, izvaja moč nad manj (notranje) kohezivno večino. Procesi socialne segregacije, izključevanja in stigmatizacije *outsiderske* skupine pa so učinkovito sredstvo, ki se ga skupina z večjo družbeno močjo poslužuje za vzdrževanje in potrditev lastne identitete in lastnega nadrejenega položaja.

Insidersko-outsiderski odnosi so posebno zanimivi prav v primeru odnosa med staroselsko, avtohtono populacijo in imigrantskimi skupinami. Avtohtono/e etnijo/e navadno opredeljuje visoka stopnja notranje kohezivnosti (ki ji botruje čas skupnega bivanja na določnem geografskem teritoriju in medgeneracijska povezanost družin), ekskluzivni dostop ter kontrola nad ključnimi položaji v lokalni skupnosti (lokalna oblast, kulturne in društvene dejavnosti, cerkvena organizacija itd.). V odnosu do priseljeniških etničnih skupin avtohtona etnična skupina lahko izvaja s ciljem lastne legitimizacije procese stigmatizacije in izključevanja iz rutinskih praks vsakodnevnega življenja. Imigrantsko populacijo pa po drugi strani označuje nizka stopnja medsebojnega poznavanja in posledično povezanosti. Prav element medsebojne tujosti članov priseljeniških skupin pa onemogoča uspešno konsolidacijo in učinkovito konkuriranje etabrirani poziciji moči avtohtone skupine oz. skupin.

Sl. 1: Medetnični odnosi kot oblika insiderskih-outsiderskih odnosov (prirejeno po Sedmak, 2001, 118).
Fig. 1: Interethnic Relations as a Form of Insider-Outsider Relations (Edited as per Sedmak, 2001, 118).

Neenakomerno razmerje moči med *insiderji* in *outsiderji* se v skrajni instanci konceptualizira v procesu, v katerem skupina z močjo (*insiderska*) *outsiderski* skupini v celoti pripiše karakteristike njenega najslabšega dela; in obratno, samopercepcija etablirane *insiderske* skupine se oblikuje na podlagi generalizacije manjšinskega dela najboljših članov te skupine. Na tej točki se soočimo s skupinskimi predsodki, stereotipi in nadalje z nacionalističnimi in ksenofobičnimi izrazi ter procesi stigmatizacije, v najradikalnejši obliki pa tudi s prepovedjo stikov s pripadniki *outsiderske* skupine.

Slika 1 ponazarja grafično upodobitev *insiderskih-outsiderskih* odnosov na skupinski in individualni ravni. Vsaka etnija v soočenju a priori dojema drugo etnično skupino kot *outsidersko*, s tega gledišča so vse etnične skupine istočasno *insiderske* in *outsiderske*. Skladno z višjim družbenim položajem in družbeno močjo ter večjo stopnjo notranje kohezivnosti in etabliranosti pa ponavadi avtohtoni skupnosti pripada pravica definirati *insiderje* v relaciji do *outsiderjev*. V tem oziru so kot *outsiderska* skupina označene priseljeniške skupine. Na individualni ravni se zgodba ponovi; vsak posameznik se avtopercepira kot pripadnik etnične skupine, istočasno pa pozameznika – pripadnika druge etnične skupine dojema kot tujca. Če se na individualni ravni medetnična fuzija izrazi v etnično mešanih zakonih oz. družinah, se na skupinski ravni medetničnih stikov izrazi bodisi v procesih kulturne asimilacije ali kulturnega pluralizma.

Končno, potencialno nenaklonjene oz. sovražne odnose, ki jih *insiderska* skupina goji v odnosu do *outsiderjev*, je potrebno razumeti v kontekstu elementa "grožnje". Avtohtona skupina doživlja imigrantsko kot grožnjo lastnemu že vzpostavljenemu in samoumevnemu načinu življenja. Z namenom samozaščite in zaščite temeljnih skupinskih norm in vrednot staroselci pred priseljence postavijo socialni zid, s tem pa redefiniirajo lastno skupinsko identiteto in potrjujejo lastno (superiorno) pozicijo.

Vsi *outsiderji* pa niso dojeti kot enako tuji. Nekatere skupine oz. pripadniki le-teh se dojema kot bolj domače, njihova prisotnost je bolj tolerirana in njihove kulturne prakse morda celo občudovane. To pa vodi v t. i. hierarhijo sprejemljive tujosti (Breger, 1998). Hierarhija tujosti je zasnovana tako, da se etnične skupine, katerih kulture so sorodne kulturnim vzorcem avtohtone skupine, dojemajo kot nevtralne ali celo pozitivne. Te etnične in imigrantske skupine ponavadi prihajajo iz ekonomsko in politično močnih držav. Posebno zaželena pa je tudi fizična oz. vizualna sorodnost. Na dnu hierarhije sprejemljive tujosti se tako nahajajo tujci, katerih kultura je dojeta in videna kot popolnoma tuja in različna od kulture avtohtone skupine, pri katerih so fizične karak-

teristike etnične pripadnosti in identitete jasno razvidne in ki izvirajo iz družbenih sistemov, ki državi imigracije niso pomembni ekonomski partnerji, poleg tega pa so relativno politično in ekonomsko nepomembni tudi v širšem mednarodnem okolju (Ibid.). Četudi gre v primeru klasifikacije sprejemljive tujosti za vpliv elementa medskupinske in medkulturne distance, pa ni nujno, da so bolj sprejeti pripadniki tistih etnij oz. kultur, ki so avtohtoni skupini sorodnejše oz. med katerimi je socialna distanca manjša. Kot relevantni dejavniki se v tem oziru izkažejo tudi zgodovinsko-politične okoliščine in aktualni družbeni dogodki (naj kot primer izpostavimo medetnične stike med etnijami, živečimi na območju nekdanje Jugoslavije po dezintegraciji nekdanje skupne države).

Skladno s hierarhijo sprejemljive tujosti lahko tujec zaseda položaj relativne sprejetosti, v primeru, če je z vidika *insiderske* skupine dojet kot *eksotični drugi*. Pri soočanju s konceptom eksotičnega drugega Kohn (1998) izpostavi, da ta poseblja vse tiste attribute, ki so pripadnikom skupine nelastni. V tem kontekstu se eksotičnost pojmuje kot pozitivna lastnost tujcev. Assenson in Assenson (1998) izpostavita povezavo med eksotičnim drugim in spolnimi stereotipi, pri čemer se eksotičnega drugega, personificiranega v moškem pripadniku *outsiderske* skupine, dojema kot še posebno privlačnega, močnega, možatega, ženska inačica eksotične tujke pa poseblja attribute strastne in skrivnostne zapeljivke.

DINAMIKA MEDETNIČNIH ODNOSOV V SLOVENSKI ISTRI: AVTOHTONI VERSUS PRISELJENI STATUS

V nadaljevanju bodo prikazani rezultati predhodno omenjenih raziskav (Sedmak et al., 2002; Sedmak, 2003a; 2003b), ki ponazarjajo dinamiko in naravo medetničnih odnosov v slovenski Istri. Ob primerjavi odgovorov mladostniške in odrasle populacije pa se bo istočasno ugotavljalo stopnjo medgeneracijske transmisije vrednot in stališč, ki se nanašajo na medetnične odnose. Pri analizi in interpretaciji rezultatov se bomo prvenstveno osredotočili na dualno kvalifikacijo avtohtone versus priseljeniške etnije, zato so posamične priseljeniške skupine (Hrvti, Srbi, Makedonci idr.) obravnavane pod skupinim imenovalcem "priseljeniške skupine".

Začnimo na intimi, medosebni ravni. Skladno s pričanjem preučevalcev medetničnih odnosov sodi pripravljenost vstopiti v zakonsko zvezo s pripadnikom druge etnije med izraze največjega sprejemanja prav te etnije (Štrukelj, 1986). Ko smo mladostnike s slovenske Istre povprašali, ali bi se bili pripravljeni poročiti s predstavniki nekaterih drugih etničnih skupin, smo prejeli naslednje odgovore:

Tabela 1: Ali bi se poročil/a z/s (mladina):⁴**Table 1: Would you marry a/an (youth):⁵**

	ZAGOTOVO BI SE		VERJETNO BI SE		VERJETNO NE BI		ZAGOTOVO NE BI		NE VEM	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
SLOVENCEM/KO	219	70	60	19,2	5	1,6	5	1,6	24	7,7
ITALIJANOM/KO	118	37,8	123	39,4	32	10,3	8	2,6	31	9,9
HRVATOM/ICO	91	29,2	125	40,1	45	14,4	13	4,2	38	12,2
MAKEDONCEM/KO	50	16	66	21,2	82	26,3	60	19,2	54	17,3
ČRNOGORCEM/KO	54	17,4	69	22,3	69	22,3	63	20,3	55	17,7
SRBOM/KINJO	66	21,2	67	21,5	67	21,5	64	20,5	48	15,4
ALBANCEM/KO	39	12,6	54	17,5	64	20,7	95	30,7	57	18,4
BOŠNJAKOM/INJO	50	16,2	66	21,4	64	20,8	73	23,7	55	17,9
S PRIPADNIKOM/CO Z. EVROPSKE DRŽAVE	82	26,4	134	43,1	26	8,4	17	5,5	52	16,7
ROMUNOM/KO	54	17,4	79	25,4	66	21,2	51	16,4	61	19,6
AMERIČANOM/KO	98	31,4	114	36,5	31	9,9	13	4,2	56	17,9

Tabela 2: Ali bi se poročil/a z/s (odrasli):**Table 2: Would you marry a/an (adults):**

	ZAGOTOVO BI SE		VERJETNO BI SE		VERJETNO NE BI		ZAGOTOVO NE BI		NE VEM	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
SLOVENCEM/KO	315	72,4	94	21,6	2	0,5	5	1,1	19	4,4
ITALIJANOM/KO	181	41,6	164	37,7	30	6,9	29	6,7	31	7,1
HRVATOM/ICO	158	36,6	175	40,5	38	8,8	21	4,9	40	9,3
MAKEDONCEM/KO	96	22,2	121	27,9	85	19,6	74	17,1	57	13,2
ČRNOGORCEM/KO	90	20,8	119	27,5	83	19,2	80	18,5	61	14,1
SRBOM/KINJO	100	23,1	118	27,3	74	17,1	81	18,7	60	13,9
ALBANCEM/KO	75	17,4	89	20,6	82	19,0	131	30,3	55	12,7
BOŠNJAKOM/INJO	81	18,8	106	24,6	77	17,9	112	26,0	55	12,8
S PRIPADNIKOM/CO Z. EVROPSKE DRŽAVE	121	28,1	167	38,8	47	10,9	41	9,5	54	12,6
ROMUNOM/KO	84	19,4	121	27,9	71	16,4	90	20,8	67	15,5
AMERIČANOM/KO	116	26,9	165	38,2	43	10,0	51	11,8	57	13,2

Odgovori nakazujejo, da med mladimi obstajajo jasne preference, ki se nanašajo na potencialne maritalne kandidate: med najbolj zaželenimi so tako Slovenci, Italijani, Hrvati, pripadniki zahodnoevropskih držav in Američani. S predstavniki omenjenih narodov bi velika večina mladih bila pripravljena vstopiti v zakonsko zvezo, in sicer skupaj "zagotovo" in "verjetno" s Slovincem/ko 89,2%, z Italijanom/ko 77,2%, s Hrvatom/ico 69,3%, s pripadnikom/co zahodnoevropske države 69,5% in z Američanom/ko 67,9%. V primeru navedenih narodnosti zasledimo tudi najnižje odstotke izprašanih, ki se z njihovi pripadniki/cami ne bi bili pripravljene poročiti.

Predstavniki/ce ostalih narodnosti sodijo med manj

zaželene poročne kandidate, med katerimi lahko kot najmanj zaželene izpostavimo pripadnike albanske etnične skupine. Z Albancem/ko bi se tako "zagotovo/verjetno" poročilo najnižje število mladih (30,1%), "zagotovo/verjetno ne" pa hkrati najvišji odstotek mladih (51,4%). Pri Makedoncih/kah, Črnogorcih/kah, Srbih/kinjah in Bošnjakih/njah pa so si odstotki pripravljenih vstopiti in ne pripravljenih vstopiti v zakon s pripadniki omenjenih skupin relativno podobni, pri čemer je nekoliko višji odstotek tistih, ki se s predstavnicami/ki navedenih narodov ne bi poročili. Skupaj se tako z Makedoncem/ko "zagotovo/verjetno ne bi" poročilo 45,5% mladih ("zagotovo/verjetno" pa bi 37,2% mladih), s

4 V celotni analizi vprašanj so vedno upoštevani zgolj veljavni odgovori.

5 The entire analysis of questions takes into account valid answers only.

Črnogorcem/ko "ne bi" skupno 42,6% (skupno "bi" 39,7%), s Srbom/kinjo "ne bi" 42% (istočasno "verjetno/zagotovo bi" 42,7%), z Bošnjakom/injo "ne bi" sklenilo zakonske zveze skupno 44,5% mladih ("bi" pa 37,6%). Tudi Romuni/ke sodijo v slednjo skupino manj zaželenih partnerjev, vendar je pri tej skupini odstotek tistih, ki bi se z njimi poročili, višji od odstotka tistih, ki se ne bi, in sicer "zagotovo/verjetno bi" se z njimi poročilo 42,8% mladih, "ne bi" pa 37,6%.

Odstotki neopredeljenih so najnižji pri skupinah bolj zaželenih partnerjev: pri Slovencih/kah (7,7%), Italijanih/kah (9,9%) in Hrvatih/cah (12,2%).

Prejeti odgovori v celoti odslikavajo odnos do posamičnih skupin maritalnih kandidatov med odraslo populacijo (Glej tabelo 2). V tem primeru je medgeneracijski prenos vrednot in stališč, ki se nanašajo na želene in manj zelene partnerje z vidika narodne pripadnosti, ne-dvoumen.

Tabela 3: V javnem življenju slovenske Istre (mediji, prireditve, javne funkcije) je italijanska manjšina:

Table 3: In the public life of Slovene Istria (the media, entertainment, public offices) the Italian minority is:

	odrasli		mladina	
	f	f %	f	f %
premalo opazna	43	9,4	38	12,3
ravno prav opazna	302	66,1	154	50
preveč opazna	49	10,7	65	21,1
ne vem	63	13,8	51	16,6
SKUPAJ	457	100	308	100

Tabela 4: V javnem življenju slovenske Istre (mediji, prireditve, javne funkcije) so priseljeniške skupnosti iz republik nekdanje Jugoslavije:

Table 4: In the public life of Slovene Istria (the media, entertainment, public offices) the immigrant communities from the republics of former Yugoslavia are:

	odrasli		mladina	
	f	f %	f	f %
premalo opazne	82	24,8	53	17,2
ravno prav opazne	166	50,3	84	27,3
preveč opazne	76	23	67	21,8
ne vem	6	1,8	104	33,8
SKUPAJ	330	100	308	100

Dalje smo si ogledali kako izprašani ocenjujejo prisotnost oz. opaznost drugih etnij v okolju bivanja, ali ocenjujejo, da so pripadniki avtohtone italijanske manjšine oz. priseljeniških skupin v javnem življenju slovenske Istre premalo, preveč ali ravno prav opazni?

Pri odgovorih je opazna razlika med mladimi in odraslimi. Namreč, višji delež odraslih meni, da je italijanska manjšina v javnem življenju "ravno prav opaz-

na", in sicer 66,1% proti 50%, istočasno pa več mladih meni, da je le-ta "preveč opazna" (21,1% proti 10,7%).

Slika je nekoliko drugačna, ko se vprašanje nanaša na priseljeniške skupine: 50% odraslih meni, da je prisotnost le-teh v javnem življenju ravno praviša (in le 27,3% mladih). Višji so tudi odstotki odraslih, ki menijo, da je le-ta "premalo opazna" (24,8% proti 17,2%) in da je le-ta "preveč opazna" (23% proti 21,8%). Mladi pa so glede tega vprašanja tudi v bistveno večji meri nedoločeni (33,8% izbere odgovor "ne vem").

Odnos do jezika, kot osrednjega kulturnega elementa vsake etnije, pomembno odraža odnos do druge etnične skupine na splošno. Slovenska Istra je uradno dvojezično območje slovenskega in italijanskega jezika, v sferi vsakdanjega življenja preučevanega območja pa je moč zaslediti jezikovni pluralizem in jezikovna prepletanja slovenskega, italijanskega in hrvaškega oz. srbohrvaškega ter drugih jezikov. Kakšen je odnos izprašanih do jezikovnih vprašanj in jezikovnega pluralizma, nakazujejo naslednji odgovori:

Tabela 5: Dvojezični javni napisi v obalnih mestih so po tvojem mnenju:

Table 5: Bilingual public signs in coastal towns are in your opinion:

	odrasli		mladi	
	f	f %	f	f %
nujni	160	35,5	82	26,5
potrebni, a ne nujni	268	59,4	180	58,1
nepotrebni	23	5,1	28	9
ne vem	0	0	20	6,5
SKUPAJ	451	100	310	100

Dvojezični napisi so po mnenju večine (mladih in odraslih) "potrebni, a ne nujni" (58,1% in 59,4%) in za kar 26,5% mladih in 35,5% odraslih "nujni". Da so "nepotrebni", meni le manjšina, četudi je le-teh med mladimi skoraj enkrat več.

Tudi pri naslednjem vprašanju se je merilo odnos do italijanskega jezika in posredno odnos do italijanske etnije.

Tabela 6: Za tistega, ki živi v obalnih mestih, je znanje italijanščine:

Table 6: For people living in coastal towns the knowledge of Italian is:

	odrasli		mladi	
	f	f %	f	f %
nujno	83	18,4	75	24,2
potrebno, a ne nujno	355	78,7	210	67,7
nepotrebno	13	2,9	13	4,2
ne vem	0	0	12	3,9
SKUPAJ	451	100	310	100

Tako mladostniki kot odrasli, živeči na območju slovenske Istre, v večini menijo, da je znanje italijanskega jezika za lokalne prebivalce "potrebno, a ne nujno" (67,7% in 78,7%). Nezanemarljiv delež pa ocenjuje, da je to znanje kar "nujno", in sicer nekoliko več mladih (24,2%) kot odraslih (18,4%). Da je znanje italijanskega jezika nepotrebno meni izrazita manjšina anketiranih.

Če prejeti odgovori nakazujejo relativno naklonjenost jeziku avtohtone italijanske manjšine, pa ta naklonjenost upada, ko je govor o jeziku neavtohtonih etnij. O tem priča analiza spodnjega vprašanja:

Tabela 7: Poučevanje hrvaščine na šolah v slovenski Istri se vam zdi:

Table 7: Teaching Croatian at schools in Slovene Istria is to your mind:

	odrasli		mladi	
	f	f%	f	f%
nujno	10	2,4	14	4,5
potrebno, a ne nujno	246	58,4	101	32,6
nepotrebno	165	38,2	144	46,5
ne vem	0	0	51	16,5
SKUPAJ	421	100	310	100

Iz tabele 7-je razvidno, da se odgovori mladih nekoliko razlikujejo od odgovorov odraslih, saj mladi v največji meri ocenjujejo, da je poučevanje hrvaškega jezika v šolah "nepotrebno" (46,5%), medtem ko se za ta odgovor odloči nekoliko nižji, vendar še vedno relativno visok delež odraslih (38,2%). Se pa odrasli v večji meri nagibajo k odgovoru, da je poučevanje hrvaščine "potrebno, a ne nujno", in sicer s kar 58,4% (mladi z 32,6%).

Nekatera vprašanja so bila zastopana zgolj v raziskavi namenjeni mladostnikom oz. zgolj odraslim. Z naslednjim vprašanjem se je tako meril odnos do hrvaškega jezika med mladimi:

Tabela 8: Ali se strinjaš z naslednjo trditvijo: "Na obalnem območju bi moral biti poleg slovenskega in italijanskega jezika uradni tudi hrvaški jezik." (mladi).

Table 8: Do you agree with the following statement: "Aside from Slovene and Italian, Croatian should be one of the official languages in the Littoral." (youth)

	f	f%
se popolnoma strinjam	14	4,6
se strinjam	47	15,4
se niti strinjam, niti ne strinjam	112	36,6
se ne strinjam	74	24,2
se sploh ne strinjam	59	19,3
SKUPAJ	306	100

Velik odstotek mladih je glede vprašanja neoprede-

lenih, in sicer kar dobra tretjina vprašanih (36,6%), sledita pa odgovora "se ne strinjam" (23,2%) in "se sploh ne strinjam" (19,3%).

Te odgovore dopolnjujejo tudi odgovori na naslednji dve vprašanji, ki sta bili zastavljeni tako mladim kot odraslim prebivalcem slovenske Istre:

Tabela 9: Ali menite, da je okolje, v katerem živite, strpno do priseljencev iz republik nekdanje Jugoslavije?

Table 9: Do you find the environment in which you live tolerant towards immigrants from the republics of former Yugoslavia?

	odrasli		mladi	
	f	f%	f	f%
da, zelo strpno	64	14,1	27	8,7
še kar strpno	205	45,1	75	24,1
niti strpno, niti nestrpno	114	25,1	103	33,1
ni strpno	58	12,7	73	23,5
zelo je nestrpno	14	3,1	33	10,6
SKUPAJ	455	100	311	100

Mladi stopnjo strpnosti svojega lokalnega okolja do priseljencev iz republik nekdanje Jugoslavije ocenjujejo ambivalentno. Večina jih je neodločenih in izbere odgovor "niti strpno, niti nestrpno" (33,1%), medtem ko se tudi odgovori "(zelo) strpno" in "(zelo) ne strpno" relativno enakomerno porazdeljujejo.

Vendar pa odrasli istočasno ocenjuje svoje okolje bivanja kot bolj strpno do priseljeniških skupin. Tako skoraj polovica izprašanih meni, da je okolje "še kar strpno" (45,1%) do priseljencev iz republik nekdanje Jugoslavije in dodatnih 14,1%, da je "zelo strpno". Četrtnina (25,1%) jih je neopredeljenih in le manjšina meni, da je okolje nestrpno.

So pa stališča mladine sorodnejša stališčem odrasle populacije pri naslednjem vprašanju, ki izraža zelo radikalno stališče v odnosu do priseljeniških skupin.

Tabela 10: Ali se strinjate z naslednjo trditvijo: "Lokalna oblast bi morala sprejeti omejitve priseljevanja ljudi iz republik nekdanje Jugoslavije."

Table 10: Do you agree with the following statement: "Local authorities should implement restrictions for immigrants from the republics of former Yugoslavia."

	odrasli		mladi	
	f	f%	f	f%
se popolnoma strinjam	45	9,8	34	10,9
se strinjam	117	25,6	57	18,3
se niti strinjam, niti ne strinjam	113	24,7	118	37,9
se ne strinjam	122	26,7	63	20,3
se sploh ne strinjam	60	13,1	39	12,5
SKUPAJ	457	100	311	100

Odgovori vseh izprašanih so kot rečeno sorodni in hkrati ambivalentni, sorodni odstotki izprašanih se z navedeno trditvijo "(popolnoma) strinjajo" in "(sploh) ne strinjajo", prav tako pa je visok odstotek neopredeljenih "se niti strinjam, niti ne strinjam" (37,9% in 24,7%).

Naslednja tri vprašanja so bila zastopana zgolj v raziskavi odrasle populacije. Skladno s prejetimi odgovori se odrasli v veliki večini strinjajo s tem, da morajo imeti uradno priznane manjšine (torej italijanska in madžarska manjšina) zagotovljene posebne pravice. S tem se "strinja" kar 44,9% in "popolnoma strinja" 19,3% izprašanih. Neodločenih je 19,8%, manjšina pa izraža nestrinjanje.

Tabela 11: Ali se strinjate z naslednjo trditvijo: "Uradno priznane manjšine morajo imeti za svoj obstoj zagotovljene posebne pravice." (odrasli)

Table 11: Do you agree with the following statement: "The existence of officially acknowledged minorities should be guaranteed by special rights." (adults)

	f	f %
se popolnoma strinjam	87	19,3
se strinjam	202	44,9
se niti strinjam, niti ne strinjam	89	19,8
se ne strinjam	56	12,4
se sploh ne strinjam	16	3,6
SKUPAJ	450	100

Tabela 12: Italijanska manjšina v našem okolju ima (odrasli):

Table 12: The Italian minority in our area has (adults):

	f	f %
premalo pravic	29	8
ravno pravšnje obseg pravic	258	70,9
preveč pravic	74	20,3
ne vem	3	0,8
SKUPAJ	364	100

Istočasno velika večina izprašanih ocenjuje obstoječi obseg posebnih pravic, ki so dodeljene italijanski manjšini kot ravno pravšnji (70,9%); nezanemarljivih 20,3% jih meni, da je obseg pravic "prevelik", vendar istočasno 8% odgovarjajočih meni, da je obseg pravic še "premajhen".

Ponovno se narava odgovorov spremeni, ko se pride na vprašanje pravic neavtohtonih, torej priseljenjskih skupin. Kot prikazuje tabela 13, se večina odgovarjajočih ne strinja s tem, da bi država morala zagotoviti šolanje v lastnem jeziku vsem narodnim (etničnim) skupinam, ne glede na dobo njihovega bivanja v Sloveniji. S tem "se ne strinja" kar 43,9% in "sploh ne strinja" 19,6% izprašanih; neopredeljenih glede tega vprašanja je 19,4%, strinjanje pa izraža skupno 17% izprašanih.

Tabela 13: Ali se strinjate z naslednjo trditvijo: "Država bi morala zagotoviti šolanje v lastnem jeziku vsem narodnim skupnostim ne glede na dobo njihovega bivanja v določenem prostoru." (odrasli)

Table 13: Do you agree with the following statement: "The state should assure to all ethnic minorities an education in their own language, independent of how long they have been living in a determinate area." (adults)

	f	f %
se popolnoma strinjam	17	3,8
se strinjam	60	13,2
se niti strinjam, niti ne strinjam	88	19,4
se ne strinjam	199	43,9
se sploh ne strinjam	89	19,6
SKUPAJ	453	100

Naj ob zaključku za dodatno pojasnitev medetničnih odnosov v slovenski Istri podamo še prikaz medetnične bližine oziroma sorodnosti med večinsko slovensko kulturo/etnično in ostalimi kulturami, ki sobivajo na območju slovenske Istre, kot ga ocenjujejo mladi.

Mladi kot medsebojno podobni ocenjujejo predvsem slovensko in italijansko ter slovensko in hrvaško kulturo. Kar 60% mladih namreč meni, da je hrvaška kultura slovenski "še kar podobna" in dodatnih 9,4%, da ji je "zelo podobna". Za italijansko kulturo pa 48,4% mladih meni, da je "še kar podobna" slovenski, in 7,1%, da ji je "zelo podobna". Najmanjšo podobnost v odnosu do slovenske kulture pripisujejo bošnjaški oz. muslimanski kulturi (61,4% jih meni, da "ni podobna" slovenski) in albanski kulturi (58,9% jih meni, da "ni podobna" slovenski). Manjšo mero podobnosti s slovensko kulturo mladi izražajo tudi v odnosu do makedonske (49,4% jih meni, da "ni podobna" slovenski) in črnogorske kulture (49,2% jih meni, da "ni podobna" slovenski). Relativno visoki odstotki pri odgovoru "ne vem" pa izpričujejo relativno nepoznavanje predvsem makedonske, črnogorske, albanske, srbske in bošnjaške kulture.

To subjektivno percepcijo medetnične bližine/distance lahko razložimo z geografsko bližino hrvaške in italijanske državne entitete in pa dejstvom pogostih in kontinuiranih zgodovinskih stikov s Hrvati in Italijani. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da mladostniki, vključeni v raziskavo, predstavljajo starostno kohorto, ki se je rodila v poznih 80-ih letih prejšnjega stoletja, neposredno pred osamosvojitvijo Slovenije in dezintegracijo nekdanje Jugoslavije. Ta starostna kohorta je zaobšla izkušnjo skupnega življenja z drugimi narodi Jugoslavije in ideološkega promoviranja ter dejanskega izkustva "medetnične enakosti in bratstva". Posledično mladi dojemajo in ocenjujejo kulture drugih narodov nekdanje Jugoslavije kot relativno različne od slovenske oz. se o (ne)sličnosti zaradi nepoznavanja prav teh kultur ne morejo opredeliti, o čemer pričajo prav visoki odstotki tistih, ki izberejo odgovor "ne vem".

Tabela 14: Če primerjaš slovensko kulturo z ostalimi kulturami okolja, v katerem živiš, kako zelo se ti zdi podobna naslednjim kulturam (mladi):

Table 14: If you compare Slovene culture to other cultures present in the environment in which you live, how similar to the following cultures do you find it to be (youth):

	ZELO PODOBNA		ŠE KAR PODOBNA		NI PODOBNA		NE VEM	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
italijanski	22	7,1	149	48,4	87	28,2	50	16,2
hrvaški	29	9,4	188	60,8	45	14,6	47	15,2
makedonski	0	0	24	7,8	152	49,4	132	42,9
srbski	8	2,6	63	20,4	140	45,3	98	31,7
črnogorski	6	1,9	26	8,4	152	49,2	125	40,5
bošnjaški/muslimanski	5	1,6	16	5,2	189	61,4	98	31,8
albanski	3	1,0	13	4,2	182	58,9	111	35,9

ZAKLJUČEK

Četudi raziskave javnega mnenja in drugih raziskav slovenske Istre izpričujejo relativno visoko mero medetnične strpnosti in sprejemanja ter interkulturno držo prebivalcev slovenske Istre, smo v pričujočem članku želeli izpostaviti, da sta odnos do drugih kultur in jezikov in narava medkulturnega sprejemanja spremenljiva glede na determinanto avtohtonega oz. neavtohtonega (priseljenskega) statusa. Študija primera slovenske Istre izpostavi, da pripadnikom avtohtone etnije (v tem primeru pripadnikom italijanske manjšine), četudi številčno manjši skupini v primerjavi s priseljeniški skupinami, pritiče poseben status in posebne pravice, ki izvirajo iz avtohtonega statusa *per se*. Tudi druge raziskave tega območja (Sedmak, 2002a) poleg tukaj predstavljenih (Sedmak et al., 2002; Sedmak, 2003a, 2003b) izpostavijo, da tako avtohtoni Slovenci kot pripadniki priseljeniških skupin (načelno) priznavajo italijanski avtohtoni manjšini večje pravice, ki se nanašajo na njihovo etnično pripadnost, natančneje, večjo pravico do uporabe maternega jezika in izobraževanja v maternem jeziku, do kulturne in jezikovne ohranitve, do kulturnega, političnega in ekonomskega organiziranja itd., kot priseljeniškim skupinam. V primerjavi s priseljeniški skupinami je italijanska avtohtona etnija ne glede na (ali pa ravno zaradi) svoje številčne majhnosti izredno kohezivna in dobro organizirana skupnost z močno neformalno interno povezanostjo in kontrolo. V lokalni skupnosti zaseda italijanska skupnost relativno visok družbeni položaj in poseduje socialno moč, ki iz omenjenega statusa izhaja. Z vidika *insider-outsiderskih* odnosov kot posebne oblike medetničnih odnosov je tako italijanska etnija očitno privilegirana. Pripadniki priseljeniških skupin so namreč dvakratni *outsiderji*, *outsiderji* v odnosu do drugih etnij v okolju (vsaka etnija v medetničnem stiku se istočasno nahaja v poziciji *insiderja* in *outsiderja*) in *outsiderji* kot prišleki, kot neavtohtona, razpršena in notranje neorganizirana in nekohezivna skupina, ki jo odlikuje visoka stopnja interne raznoli-

kosti in medsebojnega nepoznavanja. In prav slednja značilnost prišlekom (v novo kulturno okolje) onemogoča, da bi se etablirali kot notranje kohezivna skupina in zagovarjali svoje posebne potrebe in pravice, izvira-joče iz etnične pripadnosti.

Privilegirano pozicijo in odnos lokalnih prebivalcev do italijanske manjšine pa se lahko razume tudi v kontekstu razmišljanj o občih odnosih Slovencev do drugih narodov. Tako kot vsak narod imajo tudi Slovenci izoblikovan hierarhični odnos do drugih narodov glede na nekatere pozitivne (npr. prepoznavna in dolgoletna kulturna tradicija, mednarodno ugleden politični in ekonomski položaj, kulturna sorodnost, tradicija dobrih mednarodnih odnosov idr.) in negativne (relativna politična in ekonomska nepomembnost v mednarodnem

Sl. 1: Vrvež na koprski tržnici (foto: D. Podgornik).

Fig. 1: Hustle and bustle at the Koper market (photo: D. Podgornik).

**Sl. 2: Kraj srečanj in izmenjav (foto: D. Podgornik).
Fig 2: A meeting and trading place (photo: D. Podgornik).**

prostoru, splošna ekonomska nerazvitost, kulturna oddaljenost idr.) kazalce. Na lestvici pozitivnega-negativnega vrednotenja pripadnikov drugih narodov se Italijani uvrščajo na pozitivni pol, skupaj z drugimi narodi predvsem zahodne Evrope, medtem ko se narodi vzhodne Evrope in Balkana umeščajo med relativno manj "cenjene" narode. Omenjeni obči odnos do narodnih skupnosti se tako neposredno odraža tudi v odnosu do posamičnih imigrantskih skupin, ki so se naselile na preučevanem območju slovenske Istre. To tezo posredno potrjuje tudi razlika v družbenem položaju italijanske

in madžarske manjšine. Četudi se obe manjšini uvršča med avtohtone, je stopnja njihovega sprejemanja in njihovo vrednotenje s strani prebivalcev lokalnih skupnosti različno. Če povzamemo, italijanski manjšini relativno visok družbeni položaj (in pravice, ki iz njega izhajajo) ne pritiče zgolj in samo zaradi njenega avtohtonega statusa, temveč tudi zaradi pozitivnega vrednotenja Italijanov kot narodne skupine v primerjavi z narodi nekdanje Jugoslavije.

Nenazadnje, predstavljena analiza prejetih odgovorov izpostavi, da je kljub zaenkrat še relativni sorodnosti stališč mlajše in starejše populacije, skladno s katero lahko govorimo o medgeneracijski transmisiji vrednot in stališč, ki se nanašajo na medetnične odnose in vprašanja etničnosti, opaziti trend nižje stopnje sprejemanja priseljeniških skupin med mladimi. Če so stališča mladine in odraslih prebivalcev slovenske Istre, ko je govor o italijanski avtohtoni manjšini dokaj sorodna, pa se leta pričnejo diverzificirati pri vprašanih, ki se nanašajo na odnos do in pravice priseljeniških skupin. Razlog za omenjeni stališčni razkorak je moč iskati v dejstvu, da je v raziskavo vključena mladina starostna kohorta, ki je bila socializirana v postosamosvojitvenem obdobju in v duhu razločevanja od (nekdanj skupne) kulture ostalih narodov nekdanje Jugoslavije. Skladno s tem mladi iz slovenske Istre (in tudi celotne Slovenije) zaznavajo večjo kulturno (in socialno) distanco med narodi nekdanje Jugoslavije v primerjavi s starejšimi generacijami, ki jih odlikuje izkušnja življenja v nekdanji Jugoslaviji. Na omenjeno razliko v stališčih pa vpliva tudi dejstvo, da se znotraj odrasle populacije, vključene v raziskavo, nahaja višje število imigrantov prve generacije, ki so na preučevano območje emigrirali iz območij nekdanje Jugoslavije (18% od vseh anketiranih), medtem ko je med mladimi imigrantov prve generacije le 8,7%.

THE DYNAMICS OF INTERETHNIC RELATIONS IN SLOVENE ISTRIA: AUTOCHTHONOUS VS. IMMIGRANT

Mateja SEDMAK

University of Primorska, Science and Research Centre of Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 1
e-mail: mateja.sedmak@zrs-kp.si

SUMMARY

The article deals with one of the key phenomena of multicultural and multiethnic areas—interethnic relations. The nature and the dynamics of interethnic relations are illustrated using the example of multicultural border area of Slovene Istria, with special attention laid on the differences stemming from the autochthonous or immigrant statuses of the examined ethnicities. The interethnic relations are treated as a special form of insider-outsider relations. The

analysis of interethnic relationships is based on the results of two empirical studies carried out between 2002 and 2003 on a representative pattern of the adult population and secondary school students from Slovene Istria. One of the aims of the study was to quantify the inter-generational transfer of opinions regarding interethnic relations in order to determine any differences between the two generations that may exist.

The results of the research have shown that members of autochthonous ethnic groups (in this case members of the Italian minority), although less numerous than those of the immigrant groups, appear to justly enjoy a special status and special rights originating from the status of autochthony *per se*. In fact, autochthonous Slovenes and members of immigrant groups both (in principle) concede to the Italian autochthonous minority greater rights related to their ethnic affiliation (such as the right to use one's mother tongue and receive education in one's mother tongue, the right to cultural and linguistic preservation, the right to organize for cultural, political and economic purposes etc.) than they do to the immigrant groups.

The second major finding of this analysis is that despite the current relative affinity of the opinions between the youth and the adult generation (according to which it is possible to talk about inter-generational transmission of values and opinions related to interethnic relationships and ethnicity issues), it is possible to notice a trend toward a lower level of acceptance of immigrant groups among the youth. The views of the youth and the adult population of Slovene Istria seem quite similar when referring to the Italian autochthonous minority, but they tend to diversify a lot more in questions referring to the relations with and rights of immigrant groups.

Key words: interethnic relations, ethnicity, multicultural environment, autochthony, immigrants, borders, border character, Slovenia, Slovene Istria

LITERATURA

- Alex-Assenson, Y., Assenson, A. B. (1998):** The Politics of Cross-Cultural Marriage: An Examination of a Ghanaian/African-American Case. V: Breger R., Hill R. (ur.). Cross-Cultural Marriage. Oxford – New York, Berg, 101–112.
- Breger, R., Hill, R. (1998):** Cross-Cultural Marriage. Oxford – New York, Berg.
- Breger, R. (1998):** Love and the State: Women, Mixed Marriages and the Law in Germany. V: Breger, R., Hill, R. (eds.): Cross-Cultural Marriage. Oxford – New York, Berg, 129–152.
- Elias, N., Scotson, J. L. (1994):** The Established and the Outsider. London – New Delhi, Thousand Oaks – SAGE Publications.
- Eriksen, T. H. (1993):** Ethnicity and Nationalism – Anthropological Perspectives. London – Chicago, Pluto Press.
- Kohn, T. (1998):** The Seduction of the Exotic: Notes on Mixed Marriage in East Nepal. V: Breger, R., Hill, R. (eds.): Cross-Cultural Marriage. Oxford – New York, Berg, 67–81.
- Mikolič, V. (2003a):** Makro in mikro struktura družbenega odnosa do italijanske manjšinske skupnosti in dvojezičnosti v slovenski Istri. *Annales – Anali za istrske in mediteranske študije, Series Historia et Sociologia*, 13, 2003, 2. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper – Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 373–388.
- Mikolič, G. V. (2003b):** Jezik kot odraz etnične oza-večenosti v narodnostno mešanem prostoru slovenske Istre. Doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenski jezik in stilistiko.
- Schutz, A. (1987):** Tujec: socialnopsihološki esej. *Nova revija*, 6, 1987, 65–66. Ljubljana, 1620–1628.
- Sedmak, M. (2001):** Narodnostno mešane zakonske zveze kot oblika interpersonalnega kulturnega soočanja. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Sedmak, M., Furlan, M., Gomezel Mikolič, V. (2002a):** Ekonomski položaj italijanske manjšine v Sloveniji, poročilo raziskave. Koper – Piran, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije – Center za pospeševanje podjetništva Piran.
- Sedmak, M. et al. (2002b):** Identiteta slovenske Istre, 1. Delovni zvezek – predstavitev rezultatov raziskave. Koper, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.
- Sedmak, M. (2002a):** Kri in kultura. Etnično mešane zakonske zveze v slovenski Istri. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko – Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije.

Sedmak, M. (2002b): Etnično mešane zakonske zveze kot oblika medkulturnega soočenja: primer Slovenske Istre. *Družboslovne razprave*, 18(39): 35–57.

Sedmak, M. (2003a): Dinamika kulturnih in identitetnih medgeneracijskih transmisij pri otrocih etnično mešanih družin. *Annales – Anali za istrske in mediteranske študije, Series Historia et Sociologia*, 13, 2003, 1. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper – Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 71–86.

Sedmak, M. (2003b): Stališča mladih slovenske Istre do (med)kulturnih fenomenov okolja bivanja. *Annales – Anali za istrske in mediteranske študije, Series Historia et Sociologia*, 13, 2003, 2. Koper, Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče Koper – Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 405–424.

Susič, E. (1977): *Mešani Zakoni*. Gorica, Goriška Mohorjeva družba.

Štrukelj, I. (1986): *Mešani zakoni – sociološke in socialno-psihološke razsežnosti narodne eksogamije in jezikovne heterogamije*. Raziskovalno poročilo. Ljubljana, Inštitut za sociologijo.